

Περί του Τόμου των πατριαρχών της Ανατολής του 1663: κατά πόσο δικαιολογεί αυτός τις αξιώσεις του Κωνσταντινουπόλεως επί ειδικών δικαιωμάτων εντός της Ορθόδοξου Εκκλησίας

a:2:{s:4:"TEXT";s:70099:"

Στηρίζοντας τις αξιώσεις επί του δικαιώματος να λειτουργεί ο θρόνος Κωνσταντινουπόλεως εντός της Ορθόδοξου Εκκλησίας ως ανώτατη δικαστική αρχή και επί του δικαιώματος εκκλητίου, ιδίως δε την εισπήδηση στο κανονικό έδαφος της Εκκλησίας της Ρωσίας και την αποδοχή σε κοινωνία των καθαιρεθέντων και αναθεματισθέντων από αυτή σχισματικών, ο Παναγιώτατος Πατριάρχης Βαρθολομαίος στην απόκρισή του στον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αλβανίας Αναστάσιο και ο επίσκοπος Χριστουπόλεως Μακάριος στην απολογία του των πεπραγμένων της Κωνσταντινουπόλεως, παραπέμπουν στο ιστορικό κείμενο, το οποίο τιτλοφορείται συντόμως ως «Τόμος των πατριαρχών της Ανατολής του 1663». Λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά, είναι ανάγκη να σταθούμε λεπτομερέστερα στις συνθήκες εμφανίσεως και συντάξεως του «Τόμου», να αναλύσουμε το περιεχόμενό του ως προς τις πτυχές, οι οποίες μᾶς ενδιαφέρουν, να διασαφηνίσουμε το βαθμό της αυθεντικότητάς του στα πλαίσια της Παραδόσεως της Εκκλησίας και ιδίως στα πλαίσια των νεωτέρων κειμένων δογματικού χαρακτήρος, τα οποία κυκλοφόρησαν εξ ονόματος των Πατριαρχών της Ορθόδοξου Ανατολής και αφορούσαν τη θέση και τις υποτιθέμενες αρμοδιότητες του πρώτου Πατριαρχικού θρόνου.

Η ιδέα στροφής στους Πατριάρχες της Ανατολής, ή όπως έλεγαν τότε στη Ρωσία τους «οικουμενικούς» Πατριάρχες (δηλαδή, στους Πατριάρχες της πρώην «οικουμένης», της Βυζαντινής αυτοκρατορίας) προς αντιμετώπιση της υποθέσεως του πατριάρχου Νίκωνος, προτάθηκε στον Τσάρο Αλέξιο Μιχαΐλοβιτς το 1662 από τον μητροπολίτη Γάζης Παΐσιο Λιγαρίδη. Ερωτηθείς από τον Τσάρο σχετικά με τα μέσα διορθώσεως της καταστάσεως εντός της Ρωσικής Εκκλησίας, ο τελευταίος απήντησε: «Στείλε γράμματα στους τέσσερις Πατριάρχες της Ανατολής».[1]

Ο Παΐσιος Λιγαρίδης ήταν ένα πρόσωπο αρκετά αμφισβητούμενο και κατά τον χαρακτηρισμό του καθηγητή Σ. Τρόιτσκι «καλά πληρωμένο, αδιάντροπο και ανήθικο όργανο της κλίκας ευγενών και του τσάρου, οι οποίοι αποφάσισαν την έκπτωση του πατριάρχου Νίκωνος».[2] Ο Λιγαρίδης, απόφοιτος του ουνιτικού Ελληνικού κολλεγίου Αγίου Αθανασίου Ρώμης, εξέδωκε βιβλία υπέρ του λατινισμού και αργότερα κατηγορείτο κατ'επανάληψιν δια τη διάδοση φιλολατινικών τάσεων στην Ορθόδοξη Ανατολή. Τα ως άνω επιβεβαιώνει γράμμα του Λέοντος Αλάτζη, το οποίο παραθέτει ο Πρωθιερέας Αλέξανδρος Γκόρσκι: «Προ τριών ετών ο Λιγαρίδης εγκατέλειψε τη Ρώμη και

ανεχώρησε δια την Κωνσταντινούπολη, προκειμένου να επισκεφθεί την ιδιαίτερη πατρίδα του τη Χίο και προς εξάπλωση σ' εκείνο το μέρος της Ρωμαϊκής πίστεως».[3] Σύμφωνα με μαρτυρίες, το δεύτερο βαθμό ιεροσύνης ο Λιγαρίδης έλαβε στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Το 1652 χειροτονήθηκε μητροπολίτης Γάζης από τον Ιεροσολύμων Παΐσιο. Όποιο και να ήταν το ακριβές ιστορικό της λήψεως του βαθμού του πρεσβυτέρου από το Λιγαρίδη, όπως σημειώνει ο Πρωθ. Α. Γκόρσκι, «η παρατεταμένη διαμονή του Παΐσιου στη Ρώμη και η φοίτηση στο Ρωμαϊκό κολλέγιο, η κατ' ανάγκη συνδυασμένη με την αποκήρυξη της Ορθοδοξίας, η ανορθοδοξία στα συγγράμματά του και η καταδίκη από τους πατριάρχες, η λίαν πιθανές επαφές του με τους πρώην συμφοιτητές και γνωστούς του από το κολλέγιο της Ρώμης, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν πλέον υπέρ της ουνίας εντός της Πολωνικής επικράτειας, όλα αυτά δεν είναι φαντασίες της εξοργισμένης εκδικητικότητας».[4] Ο Παΐσιος πράγματι κατεδικάζετο κατ'επανάληψιν από τους πατριάρχες της Ανατολής και απεβίωσε, επιβληθέντος του επιτιμίου από τον Ιεροσολύμων Δοσίθεο.

Στις 21 Δεκεμβρίου 1662 στη Μόσχα εξεδόθη το Διάταγμα του Τσάρου Αλεξίου Μιχαήλοβιτς διά του οποίου στη Μόσχα θα συγκαλείτο Σύνοδος κατά του πατριάρχου Νίκωνος και προς συμμετοχή θα προσκαλούντο οι πατριάρχες της Ανατολής, δια τους οποίους ετοιμάσθηκαν και τα σχετικά γράμματα που, ως εμπνευστής, κινητήρια δύναμη και χειραγωγός όλης της διαδικασίας της εμπλοκής των πατριαρχών της Ανατολής στη δίκη του πατριάρχου Νίκωνος, συνέταξε αναμφιβόλως ο Παΐσιος Λιγαρίδης,. Το ίδιο πομπώδης και εξεζητημένο ύφος των γραμμάτων προδίδει το χέρι μεταβυζαντινού Έλληνα. Γράμματα προς τους πατριάρχες της Ανατολής απεστάλησαν μέσω του διαβιούντος στη Μόσχα Έλληνος ιεροδιακόνου Μελετίου, κληρικού του κλίματος του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, στον οποίο υπέδειξε άμεσα ο Παΐσιος Λιγαρίδου. Ο Μελέτιος ήταν έμπιστος του Λιγαρίδου, διαμένοντας στην οικεία του τελευταίου και λαμβάνοντας μισθό από το συνολικό ποσό, το οποίο εχορηγείτο δια τη συντήρηση της συνοδείας του Παΐσιου. Ως πράκτορας του Λιγαρίδου, ο Μελέτιος έλαβε γραπτές οδηγίες του «ότι θα έπρεπε να ομιλεί προφορικώς ως εκ μέρους του Τσάρου, δηλαδή το σχέδιο των ερωτήσεων, των συνδεδεμένων προς την υπόθεση, και των απαντήσεων, οι οποίες ανταποκρίνονταν αποτελεσματικότερα στο χαραγμένο σκοπό».[5] Αυτό το γραπτό παρουσίασε ο Μελέτιος στους πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιο και Ιεροσολύμων Νεκτάριο.

Λοιπόν, με αφορμή το εκ Ρωσίας αίτημα του Τσάρου σχετικά με την υπόθεση του πατριάρχου Νίκωνος, στην Κωνσταντινούπολη συνετάχθη κείμενο, το τιτλοφορούμενο «Τόμος ζητημάτων τινῶν ἀναγκαίων, ὧν αἱ λύσεις ἐγένοντο παρὰ τῶν ἁγιωτάτων καὶ μακαριωτάτων τεσσάρων Πατριαρχῶν».[6] Αυτές οι αποκρίσεις ολοκληρώνονται με ορισμό: «Ἐκδέδοται ἄρα ψῆφος κοινῆ συνοδικῆ...».[7] Βάσει αυτού σειρά ιστορικών ονομάζει το υπό εξέταση κείμενο «ψῆφο συνοδική», ενώ ο Χριστουπόλεως Μακάριος ισχυρίζεται άμεσα ότι «Το 1663 στην Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως, η οποία διεξήχθη με συμμετοχή όλων των Πατριαρχών της Ανατολής και συνήλθε προς εξέταση των ζητημάτων θεολογικής, λειτουργικής και κανονικής φύσεως, τα οποία

ήγειρε ο Πατριαρχείο Μόσχας...».[8]

Η ονομασία του Τόμου του 1663 «ψηφός συνοδική» και ο άμεσως ισχυρισμός του Επισκόπου Μακαρίου περί διεξαγωγής το 1663 μιας 'Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως' με συμμετοχή όλων των Πατριαρχών της Ανατολής δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Εξηκριβώθη ως αδιαμφησβήτητο ιστορικό γεγονός ότι ο Τόμος συνεγράφη το 1663 στην Ιστανμπούλ μόνο από τους δύο πατριάρχες της Ανατολής, δηλαδή Κωνσταντινουπόλεως Διονύσιο και Ιεροσολύμων Νεκτάριο. Έλειπαν από την πρωτεύουσα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας οι πατριάρχες Αλεξανδρείας Παΐσιος και Αντιοχείας Μακάριος. Υπέγραψαν αυτόν πολύ αργότερα και πάλι όχι στην Ιστανμπούλ: στον Αλεξανδρείας Παΐσιο αντίγραφο του έν λόγω Τόμου κομίσθηκε από τον προαναφερθέντα ιεροδιάκονο Μελέτιο, ενώ στον Αντιοχείας Μακάριο από απεσταλμένο του Ιεροσολύμων Νεκταρίου μοναχό. Καμία «Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως όλων των πατριαρχών της Ανατολής» το 1663 συνήλθε.

Το γεγονός ότι οι υπογραφές συλλέχθηκαν, του κειμένου ετοιμού οντος, από διάφορες ιεράρχες, αποδεικνύεται από διάφορο αριθμό υπογραφών κάτω από τα δύο αντίγραφα του Τόμου 1663 [9]. Κάτω από ένα καταχωρημένες είναι οι υπογραφές μόνο τεσσάρων πατριαρχών, ενώ κάτω από ένα άλλο, εκτός των ιδίων πατριαρχών, καταχωρημένες είναι οι υπογραφές δεκατεσσάρων μητροπολιτών και έξι αξιωματούχων του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Προφανώς, κάτω από ένα από τα αντίγραφα άρχισαν να συλλέγουν υπογραφές των παρεπιδημούντων στην Ιστανμπούλ ιεραρχών. Μάλιστα, η ίδια η θέση των επιπροσθέτων είκοσι υπογραφών των επισκόπων και αξιωματούχων προδίδει το γεγονός ότι το κείμενο δεν ήταν να υπογραφεί εξ αρχής από κάποιους άλλους, εκτός των πατριαρχών, διότι στον εναπομείναντα μετά την υπογραφή του πατριάρχου Νεκταρίου ελάχιστο χώρο κάτω, παραπλεύρως, μεταξύ των αράδων και καλύπτοντας η μία την άλλη, οι συλλεχθείσες υπογραφές μόλις χωρούν στη σελίδα, όπου δεν επρόκειτο αρχικώς να καταχωρηθούν.

Εάν ο πατριάρχης Βαρθολομαίος και ο επίσκοπος Μακάριος θεωρούν «Σύνοδο» την αποστολή κειμένου προς υπογραφή στους πατριάρχες, οι οποίοι ευρίσκονταν σε απόσταση εκατοντάδων, εάν όχι χιλιάδων χιλιομέτρων μακριά από τον τόπο συγγραφής του, τότε θα πρέπει να δεχθεί κανείς ως παράλογη τη διεξαγωγή των Οικουμενικών Συνόδων, λ.χ. της Γ', άλλωστε ως Συνοδική απόφαση θα εδύνατο να κηρυχθεί η ίδια η αλληλογραφία, η οποία ανέδειξε την ομοφροσύνη των προκαθημένων των δύο πρώτων θρόνων της παλαιάτου Εκκλησίας: των Αγίων Αλεξανδρείας Κυρίλλου και Ρώμης Κελεστίνου.

Προσοχή προσελκύει επίσης και ο ισχυρισμός του πατριάρχου Βαρθολομαίου στο απαντητικό Γράμμα προς τον αρχηγό της Εκκλησίας της Αλβανίας τον αρχιεπίσκοπο Αναστάσιο ότι οι συντάκτες του Τόμου 1663 τον συνέγραψαν προς επίλυση των «είκοσι καὶ πέντε κεφαλαίων

ζητημάτων προβληθέντων αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ κλήρου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας».[10] Ο Χριστουπόλεως Μακάριος δηλώνει ὅτι ἡ φερόμενη «Σύνοδος Κωνσταντινουπόλεως» τοῦ 1663 συνεκλήθη πρὸς «ἐξέταση τῶν ζητημάτων...τα ὁποῖα ἤγειρε τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας». Αὐτὴ τὴ σκέψη τοῦ ὁπίσκοπος Μακάριος τονίζει κατ'ἐπανάληψιν: «Ἡ Ἐκκλησία Μόσχας ἤγειρε τότε αὐτὸ τὸ θέμα...».[11] Τα λεχθέντα δὲν ανταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα. Οὐδεὶς κληρικὸς τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας υπέβαλε τὰ ἐκτιθέντα ἀπὸ τὸν Τόμο ζητήματα. Ἴσως, ἐννοεῖται Γράμμα, ἀντίδραση στὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ὁ Τόμος, ἀλλὰ τούτο υπεγράφη ἀπὸ τὸν Τσάρο Ἀλέξιο Μιχαήλοβιτς, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν κλῆρο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας.

Ἐρχόμενος στὸ περιεχόμενο τοῦ Τόμου τοῦ 1663 ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος γράφει στὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀναστάσιο: «Εἰς τὴν ἡ' ἐρώτησιν: «Εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων ἐκκλησιῶν καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνει ἐκάστη ὑπόθεσις ἐκκλησιαστικῆς πέρας;» ἀπήντησαν ὅτι «Τὸ προνόμιον τοῦτο τῷ Πάπῃ ἦν, πρὸ τοῦ διαβραγῆναι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας <..> ἤδη δὲ ἐκείνου διαβραγέντος, αἱ ὑποθέσεις πᾶσαι τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀναφέρονται, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις λαμβάνουσι...». Ἐπαναλαμβάνουσι δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὰς κα' καὶ κβ' τοιαύτας».[12]

Στα προαναφερθέντα σημεῖα τοῦ Τόμου ὁ Κωνσταντινουπόλεως διατυπώνει, ἐνῶ οἱ σε πλήρη ἐξάρτηση ἀπὸ αὐτὸν ἐκείνη τὴ στιγμὴ εὐρισκόμενοι τρεῖς πατριάρχες τῆς Ανατολῆς υπογράφουν εὐπειθῶς[13] τὴν κλασικὴ παπιστικὴ διδασκαλία, σαφῶς δεχόμενοι τὶς ἀξιώσεις τοῦ παπισμοῦ τῆς Δύσεως. Ἐντούτοις, παραθέτοντας τὴν ἡ' ἐρωταπόκριση τοῦ Τόμου 1663, ὁ Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ἀποφεύγει τὴν παράθεση τοῦ πλήρους κειμένου αὐτῆς, τὸ ὁποῖο ἀποδεικνύει τὸ ἀπόλυτο παράλογο τῆς ψευδοκανονικῆς λογικῆς τῶν ὄσων υπέγραψαν τὸν Τόμο.

Ἔτσι, ἐκτός τοῦ ἤδη παρατεθειμένου ἀπὸ τὸν πατριάρχη Βαρθολομαῖο, οἱ συντάκτες τοῦ Τόμου 1663 παραπέμπουν στὸν 4^ο κανόνα Σαρδικῆς, ὁ ὁποῖος δῆθεν χορηγεῖ στους πάπες τὸ δικαίωμα τῆς υπέρτατης κρίσεως ἐντὸς ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως καὶ στὴν ἐρμηνεία τοῦ Βαλασαμῶνος, ὁ ὁποῖος θεμελιώνει κατ'ἐπανάληψιν τὴ θεώρησή του τῶν «ειδικῶν» προνομίων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸ μεσαιωνικὸ παπικὸ πλαστὸ κείμενο τῆς λεγομένης «Δωρεᾶς τοῦ Κωνσταντίνου». Ὁ Τόμος παραθέτει τὰ τὸ Βαλασαμῶνος: «Μὴ εἶναι τὰ περὶ τοῦ Πάπα ὀρισθέντα ἰδικὰ τούτου καὶ μόνον προνόμια, ἀλλὰ ἐξακούεσθαι καὶ εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἤδη δὲ ἀποβραγέντος τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης ἀπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, μόνον εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν ἀναφαίνονται θρόνον. Εἰ δὲ συναινοῦσι καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, εἰ τυχὸν εἴη μείζων ὑπόθεσις, ἀμετάβλητος ἔσται ἢ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις». Στὴν ἴδια ἐνότητα οἱ συντάκτες τοῦ Τόμου, ομιλώντας διὰ τὸν 4^ο κανόνα τῆς Σαρδικῆς, ἐιδικότερα δὲ ἀναφέρουν: «...ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ συνοδικὸν προοίμιον τῆς ἐν Κερθαγῆνι καὶ κατωτέρω, ἐκ τούτου τοῦ κανόνος αὐχοῦσιν οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀρχιερεῖς, ἐνδέδοσθαι αὐτοῖς τὰς ἐκκλήτους πάσας τῶν Ἐπισκόπων καὶ κατιῶν φήσιν, οὐ πάσας τὰς ἐκκλήτους τῶν Ἐπισκοπῶν ἀνατίθηναι αὐτῷ, ἀλλὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ Ἐπαρχιῶν, αἵτινες,

φήσιν, ὕστερον τῷ Κωνσταντινουπόλεως ὑπετέθησαν, ὡς ἐκάνω λοιπὸν καὶ τὰς ἐκκλήτους αὐτῶν ἀνήκειν».[14] Ὁ ἐν λόγῳ συλλογισμὸς ἀκολουθεῖ τὴν ἀκόλουθη λογικὴ: μόνοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς οἰκείας αὐτοῦ κατὰ μέρος (Δυτικῆς) Ἐκκλησίας ὑπέκειντο στὴν κρίση τοῦ πάπα. Μετὰ ὅμως τὴν ἀπόσχιση τοῦ πάπα ἀπὸ τὴν Ὀρθοδοξίαν οἱ πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως ἀποκτοῦν δικαίωματα ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ πάπα καὶ ἐπομένως καθίστανται πλέον υπέρτατοι δικαστὲς ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Ἐδῶ υπονοεῖται ἔμμεσα ὅτι προ ἀκόμῃ τῆς ἀποσχίσεως τοῦ πάπα οἱ Κωνσταντινουπόλεως λειτουργοῦσαν ὡς υπέρτατη δικαστικὴ ἀρχὴ δι' ὅλες τὶς υπόλοιπες Ἐκκλησίες, ἐκτὸς Δυτικῆς. Ἀλλὰ τὴν μεγαλύτερη προσοχὴ προσελκύει ὄχι τόσο αὐτὴ ἡ ἀβάσιμη θέση, ὅσο τὸ υπερπαπικὸ δόγμα τῶν συντακτῶν τοῦ Τόμου ὅτι, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ 11^ο αἰῶνα, οἱ Κωνσταντινουπόλεως ἀπέκτησαν μεγαλύτερα προνόμια ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ὅ, τι ἀκόμῃ θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν προ τῆς ἀποσχίσεώς τους οἱ πάπες Ρώμης.

Ὁ σύγχρονος γνωστὸς Ἕλληνας ἱεράρχης καὶ θεολόγος μητροπολίτης Πειραιῶς Σεραφεῖμ, συλλογιζόμενος τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ἐιδικότερα δὲ ἐκείνους τῆς Σαρδικῆς, στὰ πλαίσια τῶν ἀξιώσεων τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τῆς υπέρτατης δικαστικῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκκλήτου στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀναφέρει δικαιολογημένως:

«Ἡ ἀδιαίρετος Ἐκκλησία ἐδέχθη ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Γ', Δ' καὶ Ε' κανόνων τῆς Σαρδικῆς, ὀριζόμενα ἀφοροῦσαν εἰδικὸ προνόμιο πού ἀπενεμήθη στὸν τότε Ὀρθόδοξο ἐπίσκοπο τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης διὰ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ὑπαγομένους Ἐπισκόπους καὶ μόνον καὶ ὄχι περὶ ἀναθέσεως υπέρτατης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας σέ αὐτόν...

Ἡ ἀπαίτησις τοῦ τότε Ὀρθόδοξου ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης γιὰ προνόμιο υπέρτατης ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διότι ἐγένε δεκτὴ ἢ κανονικὴ διάταξις τῆς Συνόδου τῆς Καρχηδόνος διὰ τῆς Ἁγίας Στ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὅτι θὰ ἀφορίζονται οἱ κληρικοὶ ἐτέρου ἐκκλησιαστικοῦ κλίματος πού θὰ ἐκκαλοῦν ἐνώπιον τοῦ ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης τὰς ὑποθέσεις τῶν...

Ὁ Βαλσαμὸν ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ: «Αἱ ψῆφοι τῶν Πατριαρχῶν ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκεινται, Ν ΡΚΓ', κβ, Β.Γ.α.λη «ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξύ αὐτῶν ἀκροάσθω, κακεῖνα ὀριζέτω ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι, καὶ τοῖς νόμοις συνάδει, οὐδενός μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου», στὴν δὲ «Ἐπαναγωγή» ΙΑ', 6 (J.G.R. τ. Β', 260) «Τὸ τοῦ Πατριάρχου κριτήριον ἐκκλήτῳ οὐχ ὑπόκειται, οὐδὲ ἀναψηλαφᾶται ὑφ' ἐτέρου, ὡς ἀρχὴ καὶ αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κριτηρίων», ὁ δὲ Ἱερός καὶ Μέγας Φώτιος στὰ «Νομοκανονικά» τοῦ Θ, α' (Σ.Α. 169) γράφει: «οὔτε γὰρ ἐκκαλοῦντο αἱ τῶν Πατριαρχῶν ψῆφοι».

Κατὰ ταῦτα ἡ δικαστικὴ κρίσις οἰασδήποτε Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Πατριαρχικῆς Συνόδου πού ἀποτελεῖ κατὰ τὸ κανονικὸ μας δίκαιο τελεῖα Σύνοδος καὶ ἐκφέρεται μετὰ ἀπὸ ἐκδίκαση ποινικῆς ὑποθέσεως

τυγχάνει ανέκκλητος δυναμένη μόνον νά έκκληθῆ ένώπιον Οίκουμενικής Συνόδου».[15]

Ο Άγιος Πειραιώς κάνει μνεία στα βαρυσήμαντα λόγια του Βαλσαμώνος. Έχουν βαρύτητα ώς σαφής μαρτυρία της αντιφατικότητας των ερμηνειών του όταν επρόκειτο διά τα όρια της πατριαρχικής εξουσίας, τη δικαιοδοσία των κατά τόπους Εκκλησιών, τα προνόμια της Κωνσταντινουπόλεως. Πασιφανές τυγχάνει ότι τόσο οι παλαιότεροι, όσο και οι νεότεροι υπέρμαχοι του παπισμού της Ανατολής παραμερίζουν τα ακατάλληλα δι' αυτούς ρητά του Βαλσαμώνος, και όχι μόνο αυτού. Τούτο αποτελεί τρανή απόδειξη του πόσο μακράν απέχουν της αντικειμενικότητας.

Η κατακλείδα της η' αποκρίσεως του Τόμου των πατριαρχών της Ανατολής απαλύνεται με την ακόλουθη φράση: «Εί δὲ συναινοῦσι καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι, εἰ τυχὸν εἴη μείζων ὑπόθεσις, ἀμετάβλητος ἔσται ἡ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις».[16] Δηλαδή, στις μείζονες υποθέσεις, προκειμένου να είναι αμετάβλητος η απόφαση του Κωνσταντινουπόλεως, θέλει συναίνεση των λοιπών Πατριαρχών. **Πρόκειται για μια ουσιαστική επιφύλαξη, η οποία παραμερίζεται επιμελώς και αγνοείται από τον πατριάρχη Βαρθολομαίο, το δόγμα του οποίου σχετικά με την εξουσία του οικείου αυτού θρόνου ουδεμία πλέον ανάγκη έχει από περιορισμούς.**

Απολύτως δίκαιος είναι ο καθηγητής Σ. Τρόιτσκι όταν ασκεί δριμύτατη κριτική στο προαναφερθέν κείμενο: «Αυτό το απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό των οπαδών της μεγαλομανίας της Κωνσταντινουπόλεως. Έως ότου η Εκκλησία Ρώμης αποτελούσε μέρος της Οικουμενικής Εκκλησίας, οι κανονολόγοι Κωνσταντινουπόλεως αγωνίσθηκαν να αποδείξουν ότι ο αρχηγός αυτής ήταν μόνο ο πρώτος μεταξύ ίσων πατριαρχών και ότι η δικαιοδοσία αυτούς περιοριζέτο μόνο στο πατριαρχείο Δύσεως. Μόλις απεσχίσθη της Οικουμενικής Εκκλησίας, οι κανονολόγοι Κωνσταντινουπόλεως άρχισαν να προβάλλουν αξιώσεις επί της παπικής κληρονομιάς και να επιδιώκουν την εξάπλωση αυτής, άρχισαν να ισχυρίζονται ότι οι πάπες είχαν ιδίως ευρύτερα δικαιώματα εντός της Εκκλησίας, αλλά με την προσχώρηση στην αίρεση απώλεσαν αυτά, τα οποία κληρονόμησε ο Κωνσταντινουπόλεως...Στην ουσία της η απόκριση αυτή δεν είναι άλλο από την απόπειρα ριζικής αλλοιώσεως όλου του κανονικού συστήματος της Ορθοδόξου Εκκλησίας με τον σφετερισμό, υπέρ του Κωνσταντινουπόλεως και των εξαρτημένων από αυτόν τριών υπόλοιπων Πατριαρχών της Ανατολής, δικαιωμάτων, τα οποία συμφώνως προς την Ορθόδοξη δογματική διδασκαλία, ανήκουν στην οικουμενική ιεραρχία. Άλλωστε, εάν όλα τα μείζονα εκκλησιαστικά ζητήματα θα πρέπει να επιλύονται κατόπιν συναιέσεως τεσσάρων Πατριαρχών της Ανατολής, όλοι οι υπόλοιποι επίσκοποι, αρχιεπίσκοποι, μητροπολίτες και Πατριάρχες χάνουν τη σημασία τους ως διάδοχοι των Αποστόλων και υποβιβάζονται στην κατάσταση απλών εκτελεστών του θελήματος αυτού του συλλογικού παπισμού της Ανατολής, οι οποίοι θα πρέπει να ακούνε μόνο και να υπακούουν. Ερωτάται, πότε απέκτησαν αυτά τα προνόμια οι Πατριάρχες της Ανατολής; Αναμφιβόλως, δεν τα είχαν την εποχή διαμορφώσεως του κανονικού κώδικα της Ορθοδόξου Εκκλησίας, διότι ουδεμία σχετική αναφορά σε τέτοια δικαιώματα περιέχει, και εάν όλα τα ζητήματα

θα εδύναντο να επιλύονται με τη συναίνεση τεσσάρων Πατριαρχών, δεν θα υπήρχε ανάγκη από Οικουμενικές Συνόδους. Εάν, λοιπόν, αυτοί δεν είχαν τέτοια δικαιώματα την εποχή των Οικουμενικών Συνόδων, ούτε και αργότερα θα μπορούσαν να τα αποκτήσουν, διότι μετά τις Οικουμενικές Συνόδους έλειπε ο σχετικός θεσμός, ο οποίος θα εδύναντο να τους περιβάλει με τέτοια προνόμια.

Συμφώνως προς την Ορθόδοξη διδασκαλία, ούτε οι πάπες, αλλά ούτε και οι Πατριάρχες τόσο μεμονωμένως, όσο και από κοινού, διαθέτουν το αλάθητο. Η ιστορία δεικνύει ότι και το θρόνο Κωνσταντινουπόλεως κατείχαν οι αιρετικοί, ενώ την εποχή της ΣΤ' Οικουμενικής Συνόδου στην αίρεση προσχώρησαν ταυτοχρόνως τρεις Πατριάρχες: ο Αλεξανδρείας Κύρος, ο Ρώμης Ονώριος και ο Αντιοχείας Μακάριος, διά το οποίο και καταδικάσθηκαν συνοδικώς.

Διατί οι παρόμοιες αποκλίσεις από την Ορθόδοξη αλήθεια είναι αδύνατες και στην εποχή μας; Άλλωστε, η έν λόγω απόκριση των Πατριαρχών αποτελεί απόκλιση από την Ορθόδοξη διδασκαλία στον παπισμό της Ανατολής»[17].

Όσο δεν αφορά την ΚΑ' ερωταπόκριση του Τόμου, την οποία επικαλείται ο πατριάρχης Βαρθολομαίος, ουδεμία σχέση έχει προς το υπό συζήτηση ζήτημα, διότι πρόκειται περί του δικαιώματος επισκόπων να δικάζουν τον οικείο αυτών πατριάρχη:

«Ερωτήσεις κβ'. Εί δε άφηνιάζων τήν παρ'αυτών ψήφον, εις έκκλητον άνατρέχει, τί άν γένοιτο;

Απόκρισις. 'Η παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῶν μετ' ἐκεῖνον Πατριαρχῶν ψήφος ἐπενεχθεῖσα κατ' αὐτοῦ ἐγγράφως καθ' ὅτι άν δόξη νόμιμον καὶ κατὰ κανόνας, ὡς άνωτέρω εἴρηται, ἐσχηκότος παρὰ τῶν κανόνων τὸ τοιοῦτο προνόμιον, κρατεῖτω κατ' αὐτοῦ, μηδὲ μιᾶς ἄλλης προφάσεως ὑπολεπομένης ἐν τούτῳ».[18]

Αυτή η απόκριση υποδεικνύει την ανάγκη της συνοδικής εξετάσεως των τάχα εκκλητίων των πατριαρχών και μητροπολιτών κατά των αποφάσεων των οικείων αυτών τοπικών Εκκλησιών, **κάτι το οποίο αγνοείται και πάλι από τον πατριάρχη Βαρθολομαίο**. Καίτοι, εδώ και πάλι τονίζεται προφανώς ο ρόλος του Κωνσταντινουπόλεως, δεν διασαφηνίζεται, εάν εννοεί όλους τους πατριάρχες και προκαθημένους των κατά τόπους Εκκλησιών. Η έν λόγω ερωταπόκριση είναι αδύνατο να εξετασθεί εκτός όλου του πλαισίου του κειμένου, ιδίως εκτός της ερωταποκρίσεως η', η οποία θίγει το ίδιο θέμα και ρητώς εκφράζει την ιδέα του παπισμού της Ανατολής. Ο διακεκριμένος κανονολόγος καθηγητής Σ. Τρόιτσκι είχε άριστη επίγνωση των παραπάνω. «Η κβ' απόκριση είναι απλώς η απόπειρα του Κωνσταντινουπόλεως, επωφελούμενος από την υπόθεση του Ρώσου Πατριάρχου Νίκωνος, να αποκτήσει το δικαίωμα να ασκούν έκκλητο ενώπιόν του οι Πατριάρχες και ακόμη οι μητροπολίτες της Αυτοκεφάλου Ρωσικής Εκκλησίας, διά το οποίο, όπως

διαπιστώσαμε κατά την ανάλυση των κανόνων 9^ο και 17^ο της Δ' έν Χαλκηδόνι Συνόδου, ουδεμία κανονική βάση υπάρχει. Άλλωστε, η κβ' ερώτηση θα εδύνατο να εφαρμοσθεί και διά την ίδια την Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως: τι θα γινόταν, εάν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως τις ή μητροπολίτης του κλίματος της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δεν αποδεχόταν την καταδικαστική απόφαση, την οποία θα εξέφερε κατ'αυτού η Σύνοδος της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως; Και εάν οι Έλληνες κανονολόγοι ούτε καν στην φαντασία τους δέχονται ότι έν προκειμένω του ζητήματος θα πρέπει να επιληφθεί μια άλλη Αυτοκέφαλος Εκκλησία ή Εκκλησίες τινες, και θεωρούν οριστικές τις αποφάσεις της Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως περί εκπτώσεων οικείων αυτών πατριαρχών (σημειωτέον, ότι είναι αρκούτως τακτικές), διατί τότε αδυνατούν να είναι οριστικές οι αποφάσεις των συνόδων και συνάξεων των λοιπών εκκλησιών όσον αφορά τους πρωθιεράρχες αυτών και ποια είναι η ανάγκη να παραβιάζεται έν προκειμένω η αρχή του αυτοκεφάλου αυτών; Η ανεδαφική οικειοποίηση του δικαιώματος εκκλητίου όχι μόνο όσον αφορά τους αρχηγούς των εκκλησιών, αλλά και τους υποκείμενους σε αυτούς μητροπολίτες, οι πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως ακολουθούν τα βήματα των παπών Ρώμης, οι οποίοι επιθυμούσαν να είναι δικαστές και να δέχονται εκκλητίους προσφυγές ιεραρχών όχι μόνο της Δύσεως, αλλά και της Ανατολής, παρουσιάζοντας τους κανόνες της Τοπικής Συνόδου Σαρδικής ως κανόνες της Α' Οικουμενικής Συνόδου, διά το οποίο και υπέστησαν έλεγχο από τη Σύνοδο της Καρθαγένης».[19]

Ποιος ήταν ο ηθικός χαρακτήρας των δύο εκ των τεσσάρων πατριαρχών, των υπογραψάντων τον Τόμο 1663 – του Αλεξανδρείας Παΐσιου και του Αντιοχείας Μακαρίου – διαφαίνεται ξεκάθαρα από το γεγονός ότι κατόπιν συμμετοχής τους στη δίκη του πατριάρχου Νίκωνος στο γράμμα τους πείθουν τον Κωνσταντινουπόλεως Παρθένιο Δ' να δεχθεί την έκπτωση του Νίκωνος, αποκαλύπτοντα, κατά τον καθηγητή Ζυζύκιν «ένα ουσιαστικό κίνητρο, το οποίο θα έπρεπε να επηρεάσει και τον Κωνσταντινουπόλεως. Γράφουν ότι 'θα επαναληφθούν, θα αυξηθούν και θα είναι πλουσιότερες οι συνήθειες ελεημοσύνης προς την οικουμενική Εκκλησία και τα λοιπά πτωχά Πατριαρχεία'. Τα εγγυόμαστε και τα αγωνιζόμαστε πάση θυσία"».[20] Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η μορφή του Αντιοχείας Μακαρίου. Υπέρμαχος της ουνίας διεξήγαγε τις σχετικές διαπραγματεύσεις με την παπική αυλή. Όπως αναφέρει ο Στήβεν Ράνσιμαν, ο Μακάριος «δεν μόνο απέστειλε το 1662 την ομολογία της μυστικής του υποταγής στη Ρώμη, αλλά τον επόμενο χρόνο προσφώνησε δημοσίως τον πάπα ως άγιο πατέρα αυτού κατά το γεύμα στο Γαλλικό προξενείο στη Δαμασκό».[21] Το Δεκέμβριο 1663 ο Μακάριος και πάλι απευθύνεται στη Ρώμη ως «Μητέρα Εκκλησία», επισυνάπτοντας στην επιστολή αυτού την υπογεγραμμένη ιδιοχείρως ρωμαιοκαθολική ομολογία πίστewς[22]. Αυτή η κατ'επανάληψιν προδοσία της Ορθοδοξίας συνοδεύετο από τα αιτήματα διά χρηματική συνεισφορά. Παρόμοια πρόσωπα είναι αμφίβολο να θεωρούνται εκφραστές της αυθεντικής και αλωβήτου εκκλησιαστικής παραδόσεως.

Να τονισθεί και πάλι: ούτε οι συντάκτες, αλλά ούτε και όσοι υπέγραψαν τον Τόμο 1663 εκπροσωπούσαν το πλήρωμα τα Οικουμενικής Ορθοδοξίας, αλλά ούτε και τη συνοδική γνώμη όλης

της ιεραρχίας των τοπικών αυτών Εκκλησιών. Εξέφρασαν την ιδιωτική αυτών θέση, η οποία ερχόταν σε ριζική αντίθεση με την Παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

Εκτός από το σκανδαλώδη Τόμο 1663 υπάρχουν και άλλα, πολύ αυθεντικότερα κείμενα των πατριαρχών της Ανατολής, τα οποία είναι μηνύματα αυτών 1723 και 1848 καθώς και η Εγκύκλιος Πατριαρχική και Συνοδική Επιστολή της Εκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως 1895 σχετικά με την εγκύκλιο του Λέοντος ΙΓ΄ διά την ένωση των εκκλησιών. Σε αντίθεση με το κείμενο 1663 τα έγγραφα αυτά δεν προορίζονταν διά τη χρήση σε κάποια ενδοεκκλησιαστική δολοπλοκία. Αποτελέσαν σπουδαία βήματα στην προσπάθεια της όσο το δυνατό πληρέστερης διατυπώσεως της διδασκαλίας της Αγίας Ορθοδόξου Εκκλησίας ενώπιον του έξωθεν ετερόδοξου κόσμου, συμπεριλαμβανομένου και του ζητήματος της αρχηγίας εντός της Εκκλησίας, κατά κανόνα στα πλαίσια της πολεμικής κατά της αιρέσεως του παπισμού. Αυτή είναι η μεγαλύτερη αξία τους διά τη μελέτη του υπό εξέταση προβλήματος.

Το μήνυμα των πατριαρχών της Ανατολικής Καθολικής Εκκλησίας διά την Ορθόδοξη πίστη (1723) πραγματεύεται ελάχιστα το θέμα, το οποίο μᾶς ενδιαφέρει. Αναλογιζόμενοι την αποστολική διαδοχή της ιεραρχίας, οι πατριάρχες στρέφονται στο παράδειγμα των πρώτων θρόνων της Αρχαίας Εκκλησίας: «...διά τοῦτο καὶ Δάμασος: δ' ἐπιστολῇ πρὸς Ἀφρικανοὺς ἔλεγε, τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν τοῖς ἐπισκόποις γενικῶς ἐπιτετράφθαι, καὶ Κλήμης πρῶτος Ῥωμαίων ἐπίσκοπος, καὶ Εὐόδιος ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ Μᾶρκος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Πέτρου διάδοχοι ὁμολογοῦνται. Καὶ Στάχυν ἐν τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ ὁ θεῖος Ἄνδρέας ἀντ' ἐκείνου καθίστησι, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ καὶ ἀγία πόλει Ἰερουσαλήμ ὁ μὲν Κύριος Ἰάκωβον ποιεῖ, μετὰ δὲ Ἰάκωβον ἕτερος ἐγένετο, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἕτερος ἄχρισ ἡμῶν».[23] Ενδιαφέρον προκαλεῖ ἐδῶ ἡ τονιζόμενη ἰσοτιμία ὅλων των πατριαρχικῶν θρόνων.

Με το ζήτημα του πρωτείου ασχολεῖται ἀρκούντως ἡ Εγκύκλιος των Πατριαρχῶν της Ανατολῆς του 1848, με το πλήρη τίτλο του εγγράφου να εἶναι: «Ἐγκύκλιος ἐπιστολῆ τῆς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας πᾶσι τοῖς ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξοις χριστιανοῖς».[24] Το κείμενο ἔχει ως ἀποδέκτη τον πάπα Ῥώμης καὶ εἶναι ἀφιερωμένο στην πολεμική κατά των ρωμαιοκαθολικῶν ἀποκλίσεων ἀπὸ την Ορθοδοξία, δι' αὐτό δεν προκαλεῖ ἐκπληξη ὅτι ἐπικεντρώνεται λεπτομερέστερα στο ζήτημα του πρωτείου.

«Λέγει ἡ αὐτοῦ Μακαριότης (σελ. ι', στίχ. 12), – γράφουν ἐιδικότερα οἱ πατριάρχες της Ανατολῆς στην Εγκύκλιο ἐπιστολή αυτών – ὅτι οἱ Κορίνθιοι διενεχθέντες πρὸς ἀλλήλους, ἀναφορὰν ἐποίησαντο εἰς τὸν Κλήμεντα τὸν Πάπαν Ῥώμης, ὃς κρίνας τὴν ὑπόθεσιν ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς· οἱ δὲ οὕτως ἠσπᾶσαντο τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἐπ' ἐκκλησίας ἀνεγίνωσκον αὐτήν. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ συμπεσὸν καὶ πολλὰ ἀσθενὲς ἐπιχείρημα τῆς παπικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· τότε γὰρ οὔσης κέντρου τῆς διοικήσεως καὶ πρωτευούσης τῆς Ῥώμης, ἐν ἧ διητῶντο οἱ αὐτοκράτορες, ἔδει

πάσαν υπόθεσιν ὅπως οὖν ἐπίσημον, ὅσα ἱστορεῖται ἢ τῶν Κορινθίων, ἐκεῖ διακρίνεσθαι, μάλιστα εἴπως ἐν τῶν διαφορομένων μερῶν προσέτρεχεν εἰς ἐξωτερικὴν σύμπραξιν. Οὕτω συμβαίνει καὶ μέχρι τῆς σήμερον· οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς τὰ παραδόξως συμπεσόντα καὶ δυσδιευθέτητα γράφουσιν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὸ εἶναι ἔδραν αὐτοκρατορικὴν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ συνοδικὸν πρεσβεῖον· καὶ εἰ μὲν ἡ ἀδελφικὴ σύμπραξις διορθώσῃ τὸ διορθωτέον, εὖ ἔχει· εἰ δὲ μή, ἀναγγέλλεται τὸ πρᾶγμα καὶ εἰς τὴν διοίκησιν κατὰ τὰ καθεστῶτα. Ἄλλ' αὕτη ἡ ἀδελφικὴ συνδρομή, ἐν γε τῇ χριστιανικῇ πίστει, οὐ πωλεῖται διὰ τῆς ὑποδουλώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα εἰρήσθω καὶ εἰς τὰ ἐκ τῶν ἁγίων Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀναφερόμενα (σελ. θ', στίχ. 5,17), ὑπὸ τῆς αὐτοῦ Μακαριότητος παραδείγματα προστασίας ἀδελφικῆς καὶ πρεπούσης εἰς τὰ πρεσβεῖα τῶν ἐπισκόπων Ῥώμης Ἰουλίου τε καὶ Ἰνοκκεντίου».

Λοιπὸν, τὰ πρεσβεῖα τοῦ πρώτου θρόνου τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε στις ἡμέρας τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης, εἴτε το ἸΘ' αἰ., οἱ πατριάρχες τῆς Ανατολῆς το 1848 συνέδεσαν μετὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εὐρίσκετο αὐτὸς ἐν τῇ πρωτεύουσᾳ τοῦ ἐνιαίου κράτους, κατ'ἀρχὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς, καὶ ἀργότερα τῆς Οθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Οὔτε τὰ ἱερά δικαιώματα, οὔτε κάποια εἰδικὴ κανονικὴ θέσις, ἀλλὰ ἡ φυσικὴ ροὴ τῶν πραγμάτων ἐπέβαλε στις διενέξεις νὰ στραφούσιν ἐν τῇ πρωτεύουσᾳ, τῇ Ῥώμῃ ἢ τῇ Κωνσταντινουπόλει. Καὶ ἀκόμη ὅταν ἐλαμβάνοντο οἱ αποφάσεις, αὐτὲς θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἀδελφικὸ καὶ ὄχι ἐξουσιαστικὸ χαρακτήρα, νὰ μὴν παραβιάζουσιν τὴν ἐλευθερίαν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, δηλαδὴ τὸ αὐτοκέφαλο αὐτῶν. Μάλιστα, τονίζεται ἰδιαίτερα ὅτι ἡ ἀδελφικὴ συνδρομὴ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεσθαι ἀποκλειστικῶς κατὸ πλῆθος αἰτήματος Προκαθημένων τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, καὶ ὄχι νὰ τοὺς ἐπιβάλλεται. Ὁ κύκλος τῶν προβλημάτων μάλιστα, ἐν τῇ ὁποίᾳ θὰ ἦταν κατάλληλος νὰ συμβάλλει, περιορίζεται ἀπὸ τὴν Εγκύκλιον ἐπιστολὴν τῆς ἐκεῖνα, τὴν ὁποίαν ὑπέκεινται ἐν τῇ περαιτέρῳ ἀρμοδιότητι τοῦ «αὐτοκράτορα», ὁ ὁποῖος το 1848 ἦταν ὁ Τούρκος σουλτάνος. Ἐπομένως, καὶ αὕτη ἡ ἐνδεχόμενὴ συνδρομὴ περιορίζεται ἀπὸ τοὺς πατριάρχες μόνον ἐν τῷ ἔδαφός, τὸ ὁποῖον ἐλέγχεται ἀπὸ τὸν σουλτάνον, καὶ μετὰ τὴν υποθέσιν, οἱ ὁποῖες θὰ ὑπέκεινται ἀκόμη ἐν τῇ κρίσει μιᾶς ἐτεροδόξου ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἐκπροσωποῦσε ὁ ἴδιος ὁ σουλτάνος. Ἐδῶ καὶ χρόνια οὔτε ἡ Ῥωμαϊκὴ, οὔτε ἡ Οθωμανικὴ αὐτοκρατορία, ἀλλὰ οὔτε οἱ βασιλεῖς καὶ σουλτάνοι ὑπάρχουσιν, καὶ ἡ ἴδια ἡ Κωνσταντινούπολις ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας κατέληξε ἐν τῇ ἐπαρχιακῇ πόλει τῆς κοσμικῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας. Ἀκολουθώντας τὴν λογικὴν τῆς Εγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ 1848 ἀκόμη καὶ τὰ συμβολικὰ πρεσβεῖα τοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως παύουσιν ἐντελῶς πλέον νὰ εἶναι ἐπίκαιρα.

Ἀκόμη πλεονεκτήματα ὡς πρὸς καθὲν ἀξίωσιν ὁποιοῦδήποτε θρόνου ἐπὶ ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ εἶναι τὸ κείμενον τῆς Εγκυκλίου Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς ἐπιστολῆς τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως τοῦ 1895 σχετικὰ μετὰ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Λέοντος ΙΓ' διὰ τὴν ἐνῶσιν τῶν Ἐκκλησιῶν.[25] Ταῦτα τοῦ κειμένου ἀποκτοῦν μίαν ἰδιαίτην ἐπικαιρότητα ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς σύγχρονης παπιστικῆς καὶ σχισματικῆς πολιτικῆς τοῦ πατριάρχου Βαρθολομαίου καὶ τῆς ὑπὸ αὐτὸν συνόδου

του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως:

«...πᾶς ἐπίσκοπος ἐστὶ κεφαλὴ καὶ πρόεδρος τῆς ἑαυτοῦ κατὰ μέρος Ἐκκλησίας, ὑποκείμενος μόνον ταῖς συνοδικαῖς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας διατάξεσι τε καὶ ἀποφάσεσιν ὡς μόναις ἀλανθάστοις, ἥκιστα τοῦ κανόνος τούτου ἐξαιρουμένου τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ὡς δείκνυσιν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, μόνος δὲ αἰώνιος ἀρχηγὸς καὶ κεφαλὴ ἀθάνατος τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτι *‘αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας’* (Κολ. 1.18) ...

Οἱ θεῖοι Πατέρες, τιμῶντες τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης μόνον ὡς ἐπίσκοπον τῆς πρωτεύουσας πόλεως τοῦ κράτος, ἀπέδωκαν αὐτῷ προεδρείας πρεσβεῖα τιμητικὰ, θεωρήσαντες αὐτὸν ἀπλῶς ὡς πρῶτον τῆ τάξει ἐπισκόπων, τοῦτ' ἔστι πρῶτων ἐν ἴσοις, ἄπερ πρεσβεῖα καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἀπένειμαν κατόπιν, ὅτε ἡ πόλις αὕτη ἐγένετο πρωτεύουσα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κρατους, ὡς μαρτυρεῖ περὶ τούτου ὁ κη' κανὼν τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς Συνόδου, λέγων πρὸς τοῖς ἄλλοις τάδε: *Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἀγίων Πατέρων ὅροις ἐπόμενοι... τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὀρίζομέν τε καὶ ψηφίζόμεθα περὶ τῶν πρεσβειῶν τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασιν τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι* (δηλαδὴ τῆς γενομένης στις ἡμέρες του Θεοδοσίου στη Β' Οἰκουμενικῆς Σύνοδο Κωνσταντινουπόλεως), *τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ῥώμης ἀγιωτάτῳ θρόνῳ.* Ἐκ τοῦ κανόνος τούτου καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ῥώμης ἐστὶν ἐπίσκοπος ἰσότιμος τῷ ἐπισκόπῳ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῖς τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἐν οὐδενὶ δὲ κανόνι καὶ παρ' οὐδενὶ τῶν Πατερῶν ὑπαινιγμὸς τις γίνεται, ὅτι ποτὲ ὁ Ῥώμης μόνος ἐστὶν ὁ ἀρχηγὸς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ ὁ ἀλάθητος κριτὴς τῶν ἐπισκόπων τῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων καὶ αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν...

Ἐκάστη κατὰ μέρος αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἦν ὅλως ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοδιοίκητος κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ὅπως δὲ οἱ ἐπίσκοποι τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, οὕτω καὶ οἱ τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἰσπανίας, τῶν Γαλλιῶν, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Βρεττανίας ἐκυβέρνων τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἕκαστοι διὰ τῶν ἰδίων τοπικῶν Συνόδων, οὐδὲν ἀναμίξεως δικαίωμα ἔχοντας τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης, ὅστις καὶ αὐτὸς ἐπίσης ὑπήγετο καὶ ὑπεῖκεν εἰς τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις. Ἐν σπουδαίοις δὲ ζητήμασι, δεομένοις τοῦ κύρους τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἐγένετο ἕκκλησις εἰς οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἥτις μόνη ἦν καὶ ἔστι τὸ ἀνώτατον ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ κριτήριον» (παρ. 14-17).

Ἡ θέση του πατριάρχου καὶ των Συνοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διατυπώνεται ρητῶς καὶ σαφῶς:

- Ὅλοι οἱ προκαθήμενοι των Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ὑπόκεινται μόνο στις συνοδικές

αποφάσεις της Ορθοδόξου Εκκλησίας και δεν είναι υπόλογοι σε ένα άλλο προκαθήμενο, το ίδιο ισχύει και διά τον πρώτο της Ορθοδοξίας·

- Το πρωτείο και τα προνόμια των θρόνων Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως πηγάζουν αποκλειστικώς από τη θέση τους ως θρόνων της αυτοκρατορικής πρωτεύουσας, ένα καθεστώς το οποίο κάποτε απολάμβαναν οι πόλεις αυτές·
- Το πρωτείο των επισκόπων Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως θεσπίσθηκε με την έννοια του «πρώτου μεταξύ ίσων» και τα μόνα πρεσβεία είναι τα «προεδρείας πρεσβεία τιμητικά» και τίποτε περισσότερο·
- Όλοι οι προκαθήμενοι των Εκκλησιών είναι ισότιμοι μεταξύ των, συμπεριλαμβανομένων των Ρώμης και Κωνσταντινουπόλεως, ο επίσκοπος Ρώμης (εξυπακούεται ότι ο εντελώς ισότιμος με αυτό επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως) αδυνατεί να είναι «ούτε ο μόνος άρχηγός τῆς καθόλου Ἐκκλησίας», αλλά ούτε (sic!) «καὶ ὁ ἀλάθητος κριτὴς τῶν ἐπισκόπων τῶν ἄλλων ἀνεξαρτήτων καὶ αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν»·
- Η κάθε κατά μέρος Εκκλησία είναι «ὄλως ἀνεξάρτητος καὶ αὐτοδιοίκητος», ενώ ο πρώτος κατά την τιμή επίσκοπος στην Οικουμενική Εκκλησία δεν δικαιούται να επεμβαίνει, και όλα τα ζητήματα πανεκκλησιαστικής εμβέλειας αντιμετωπίζονται μόνο από την Οικουμενική Σύνοδο.

Υπό το φως των ταπεινωτικών δηλώσεων του πατριάρχου Βαρθολομαίου διά τους Σλαβικούς λαούς, ως πιστούς δευτέρας κατηγορίας στην Ορθοδοξία, δεν είναι περιττό να παραθέσουμε τα περί των Σλαβικών λαών λεχθέντα, και ιδίως περί της Ρωσικής Εκκλησίας, από την Εγκύκλια Επιστολή του 1895 του Κωνσταντινουπόλεως Ανθίμου και των μελών της Συνόδου του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως με αφορμή τις προτροπές του Ρώμης προς τους Σλάβους να ασπασθούν το Ρωμαιοκαθολικισμό. Λαμβάνοντας υπόψη τις σημερινές επιθέσεις κατά της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας, προφητικά ακούγονται εκείνα τα οποία διατυπώθηκαν από την Εκκλησία Κωνσταντινουπόλεως πριν από 120 και πλέον χρόνια:

«Ἄλλ' ἐξ ὄλων τούτων τῶν ἐπηρειῶν διασωθεῖσαι χάριτι θείᾳ ἀσινεῖς αἱ Ὀρθόδοξοι Σλαυῖκαὶ Ἐκκλησίαι καὶ προσφιλεῖς θυγατέρες τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς, καὶ ἰδίως ἡ μεγάλη καὶ ἔνδοξος τῆς θεοσώστου Ῥωσίας, διεφύλαξαν καὶ διαφυλάξουσιν ἄχρι συντελείας τῶν αἰώνων τὴν ὀρθόδοξίαν τῆς πίστεως, καὶ πρόκεινται περιφανῆ μαρτύρια τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας».

Πρωθιερέας Ανδρέας Νόβικοφ

---

[1] Makary Bulgakov, mitropolit, Istoriya Russkoy Tserkvi. Kn. 7. M, 1996, P. 214.

[2] Troitsky S.V. Po povodu neudachnoy zashity lozhnoy teorii // Edinstvo Tserkvi. M, 2016, P. 441.

[3] Gorsky A., prot. Neskolko svedeny o Paisiye Ligaride do ego pribytiya v Rossiju //

https://azbyka.ru/otechnik/Aleksandr_Gorskij/neskolko-svedenij-o-paisie-ligaride-do-pribytiya-ego-v-rossiyu/

[4] Αυτόθι.

[5] Zyzykin M. V. Patriarch Nikon i ego gosudarstvennye i kanonicheskie idei. Part III. Warsaw, 1938, P. 80.

[6] Sobranie gosudarstvennyh gramot i dogovorov. Part. IV. M, 1826, P. 84.

[7] Αυτόθι. P. 115.

[8]

http://www.sedmitza.ru/data/2018/10/24/1226248489/Kommentarii_k_interv_yu_episkopa_Makarija_18.10.2018.pdf

[9] <http://rgada.info/4/index2.php?str=322> и <http://rgada.info/4/index2.php?str=323>

Μια πηγή: <https://mospat.ru/gr/news/46391/>